

Odbitka z Pamiętnika XIV Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich
w Poznaniu. Wrzesień, 1933 r.

S.607.

2. Dr. KUNTZE R. (Lwów). **Wyniki dziesięcioletnich badań nad fauną Halticidów Polski.**

Sur les résultats des études sur les Halticidés de la Pologne.

Katalog chrząszczy ziem polskich, wydany przez M a r j a n a Ł o m n i c k i e g o w r. 1913, zestawiał wszystkie dotychczasowe

S-1840.
5.21.17.ATP

dane o faunie tego rzędu na ziemiach Rzeczypospolitej, w granicach przedrozbiorowych. Zamknął on okres badań koleopterologicznych, w którym celem poszczególnych badaczy było stwierdzenie możliwie wielkiej ilości gatunków, występujących w różnych dzielnicach Rzeczypospolitej, a jedyną prawie formą publikacji koleopterologicznych spisy faunistyczne lokalne. Poza trzema pracami Jarosława Łomnickiego nie opublikowano żadnych prac, poświęconych specjalnie pewnym mniejszym grupom (rodzinom, rodzajom) w celu wyświetlenia kwestyj taksonomji, nie uwzględnianych dostatecznie w pracach ogólnokoleopterologicznych. Również ekologia nie mogła być szczegółowo uwzględniana przez starszą generację koleopterologów, co spowodowało przeoczenie przez nich szeregu gatunków trudniejszych do zbierania oraz uniemożliwiło ustalenie rozsiedlenia geograficznego i poglądów o rzadkości względnie pospolitości poszczególnych gatunków.

Wynika z powyższych danych, że najważniejszym zadaniem współczesnej koleopterologii polskiej jest opracowanie krytyczne fauny przez prace specjalne, t. j. rewizja całej starszej literatury i oznaczeń oraz uwzględnienie najnowszych postępów taksonomji i ekologii. W tym kierunku pojawiły się w okresie powojennym prace, poświęcone rodzinom: Haliplidae, Ipidae, Curculionidae, Cerambycidae.

Autor prowadzi od r. 1924 specjalne studia nad plemieniem rodziny Chrysomelidae: Halticini. W katalogu Marjana Łomnickiego z plemienia tego podanych było gatunków 177. Od tego czasu przybyło gatunków 17, znalezionych przez autora, 9 przez innych koleopterologów. Z ogólnej jednak liczby 203 gatunków, podanych dotychczas z ziem polskich, dla 8 mógł stwierdzić autor mylność oznaczeń, a dla 21 gatunków uważa również występowanie w Polsce za wielce nieprawdopodobne. Obecnie więc pewnym jest w Polsce występowanie 174 gatunków z tegoż plemienia, a więc nieco mniej, niż było podanych w katalogu M. Łomnickiego.

Przy ocenie powyższych danych należy wziąć pod uwagę, że plemię Halticini należy do grup chrząszczy stosunkowo słabo zbadanych, a nawet w krajach o świetnych tradycjach koleopterologicznych, jak Niemcy i Austria, do ostatnich czasów inwentaryzacja faunistyczna w jego zakresie nie została wykończona.

Zasadniczą cechą ekologiczną Halticinów jest przywiązanie przeważnej ilości gatunków do pewnych roślin, jako monofagów pewnego gatunku lub częściej oligofagów w zakresie gatunków pewnego rodzaju lub rodziny. Ta ich właściwość dostarcza równocześnie najpewniejszej metody ich zbierania, jakkolwiek dla pewnej ilości gatunków, zwłaszcza górskich, rośliny żywicielskie dotychczas nie są znane.

Ponieważ badania terenowe autora mają miejsce w południowo-wschodniej Polsce, na tymże terenie zostały specjalnie wyświetlone pewne zjawiska zoogeograficzne i ekologiczne w zakresie omawianego plemienia, z których najciekawszymi są: uzupełnienie fauny Podola, zjawisko gatunków zastępczych w południowo-wschodniej Polsce oraz stosunki między rozsiadleniem zwierzęcia i jego rośliny żywicielskiej.

W faunie Podola stwierdził autor gatunki, które należy uważać za przewodnie dla resztek fauny kserotermicznej, zachowanych na nielicznych wzgórzach. Są to *Aphthona placida* Kutsch., żyjąca na *Linum flavum* L. (a więc przewodniej roślinie zespołów stepowych), *Aphthona semicyanea* All., żyjąca na *Iris aphylla* L. (roślinie podobnego charakteru ekologicznego), *Phyllotreta austriaca* Hktgr. monofag *Sisymbrium strictissimum* DC., rośliny zarośli podolskich, *Longitarsus nanus* Foudr., żyjący na skalistych ściankach na *Teucrium chamaedrys* L.

Trzy pierwsze wymienione gatunki znane były dotąd tylko z nielicznych stanowisk. *Aphthona placida* Kutsch. znaną była z okolic Wiednia i południowego Tyrolu, autor przypuszcza jednak, że wraz z *Linum flavum* L. rozsiedlona jest daleko na wschód w stepach południowej Rosji. *Phyllotreta austriaca* Hktgr. opisana została dopiero w ostatnich czasach z pod Wiednia, a pozatem rzekomo ma występować w południowej Syberji; znalezienie jej na Podolu zapełnia więc ewentualnie tę olbrzymią dysjunkcję. *Aphthona semicyanea* All. znaną była tylko z Europy południowej, a jej występowanie na Podolu jest przykładem dalekiego sięgania na północ gatunków południowych, w krainach bardziej na zachodzie ukrywających się w niższych szerokościach geograficznych. (W Austrii nie występuje; znaną jest z południowej Francji, Istrii i pobraża Morza Czarnego.)

Jaskrawych przykładów na zastępstwo geograficzne dostarczają gatunki rodzaju *Batophila* i grupa gatunków, spokrewniona z *Aphthona cyparissiae*. W rodzaju *Batophila* gatunek *Batophila rubi* Payk. zamieszkuje Europę zachodnią i północną, w południowo-wschodniej zastępuje go również na *Rubus spec.* żyjąca *Batophila fallax* Ws. Otóż w Polsce *Batophila fallax* Ws. zamieszkuje Podole po linię Bursztyn—Złoczów, podczas gdy już pod Lwowem zastępuje ją zamieszkująca resztę Polski *Batophila rubi* Payk. Z grupy zaś *Aphthona cyparissiae* właściwa *Aphthona cyparissiae* Foudr. z Europy zachodniej dociera do zachodniej Polski; na wschód (od Przemyśla) zastępuje ją wschodnio-europejska *Aphthona nigriscutis* Foudr., na jarowem Podolu zaś po Trembowłę i Halicz zastępuje je *Aphthona flava* Guillb., znana dotąd z Triestu i Banatu. W grupach tych więc zjawisko zastępstwa geograficznego tak samo dobrze ilustruje samodzielność Podola wraz Opolem w stosunku do reszty Polski (*Batophila rubi* i *fallax*) i odrębność jarowego w stosunku do innych okolic Podola (*Aphthona flava* i *nigriscutis*), jak w innych wypadkach graniczne stanowiska gatunków, nie posiadających zastępców.

Rozsiedlenie zaś gatunku, żerującego na pewnej roślinie, jest po największej części mniejsze niż zasięg rośliny żywicielskiej. Już omówione przykłady gatunków zastępczych rodzaju *Batophila*, żyjących na różnych gatunkach rodzaju *Rubus*, i gatunków *Aphthona cyparissiae*, *nigriscutis* i *flava*, żyjących na *Euphorbia cyparissias* L., wykazują większe zróżnicowanie geograficzne fytofagów niż ich roślin. Dobrym przykładem na to zjawisko jest również rozsiedlenie gatunku *Aphthona lacertosa* Rosh. elementu wybitnie pontyjskiego (od Rosji południowej po południowo-wschodnią Polskę i Austrię), którego roślina żywicielska, *Euphorbia cyparissias* L., jest bardzo szeroko rozsiedlona. *Dibolia carpathica* Ws., żyjąca na *Nepetha catarthica* L., jest znaną tylko z Podola i Siedmiogrodu, podczas gdy roślina posiada zasięg bardzo obszerny.

Innem wreszcie zjawiskiem jest fakt, że pewne gatunki na ziemiach Polski są pospolite w przeciwieństwie do sporadycz-

nego występowania w krainach bardziej zachodnich. Oprócz wymienionych już *Aphthona placida* Kutsch. i *Aphthona lacertosa* Rosh. można tu wymienić: *Longitarsus nervosus* Foudr., żyjącego na *Cerintho minor* L., *Longitarsus pulmonariae* Ws., żyjącego na *Pulmonaria spec.* i *Symphytum spec.*, *Longitarsus Waterhousei* Foudr., żyjącego na *Mentha spec.*, *Phyllotreta armoraciae* Koch, żyjącą na *Cochlearia armoracia* L., *Argopus Ahrensi* Germ. monofaga *Clematis recta* L. Ze względu na pospolite występowanie roślin żywicielskich powyższych gatunków zarówno w Polsce, jak i w Niemczech i w Austrii, różnice w ich pospolitości są trudne do wytłumaczenia i do pewnego stopnia możnaby je wyjaśniać ich bardziej wschodniem pochodzeniem.

Powyżej omówione szczegóły z rozsiedlenia i ekologii małej stosunkowo grupy chrząszczy wykazują, że specjalne badania koleopterologiczne nie tylko uzupełniają dotychczasową inwentaryzację faunistyczną, lecz dostarczają równocześnie materiału do ogólnych tematów z zoogeografii Polski i ekologii zwierząt.

